

Handlingsplan för att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer

Beslutad av kommunfullmäktige den 26 april 2010, § 39.

Inledning

Mäns våld mot kvinnor har erkänts som ett grundläggande brott mot mänskliga rättigheter av FN, som beräknar att 25-50 procent av alla kvinnor i världen blivit utsatta för fysiskt våld av sin partner. I Sverige med 9 miljoner invånare dödas i genomsnitt 16 kvinnor varje år av sin nuvarande eller före detta partner. Enbart i Sverige uppskattas de samhällsekonomiska kostnaderna för våld mot kvinnor vara mellan 2,7 miljarder och 3,3 miljarder kronor per år enligt en rapport som Socialstyrelsen tog fram 2006. Studien beräknar inte faktorer som psykiatrisk vård, tandbård eller barnens skador etc. Om man räknar med dessa kostnader ökar beloppet avsevärt.

Våldet mot kvinnor är olikt våldet mot män. För kvinnor är gärningsmannen ofta känd, finns i kvinnans närmaste omgivning och våldet sker i det privata. När våldet riktas mot män är förövaren ofta okänd och handlingarna sker på offentlig plats. Det finns sällan vittnen (barn tvingas ibland bevittna) till händelser när kvinnor är utsatta, men tämligen ofta när män är utsatta. Våld mot män är oftast en enstaka händelse, medan kvinnor utsätts för upprepade kränkningar. Våld mot män kan resultera i både anmälan och motanmälan, medan våld mot kvinnor anmäls i låg omfattning. Det innebär att en man som vill försöka undgå våld kan hålla sig hemma i det privata. En möjlighet som utsatta kvinnor sällan har.

Mäns våld mot närstående kvinnor beskrivs som en dynamisk process, där våldet på olika sätt normaliseras, både för den misshandlande mannen och för den våldsutsatta kvinnan.

Bakgrund

Under de senaste 100 åren har lagstiftningen gått i riktning mot ett mer jämställt förhållande mellan kvinnor och män. Allmän rösträtt även för kvinnor 1921, förbud mot att avskeda kvinnor från arbete om de gifte sig eller blev gravida 1939 var lagar som kom till under första hälften av 1900-talet. Men vid hemmet gjorde lagstiftaren halt. På så sätt kunde det våld som utövades inom hemmets väggar förbli osynligt.

År 1965 blev våldtäkt inom äktenskapet straffbelagt vilket gjorde att den gifta kvinnan själv kunde bestämma över sin sexualitet. Först 1982 kom det våld som kunde utövas av en man mot en kvinna han kände att falla under allmänt åtal. Fram till dess hade kvinnan själv varit tvungen att anmäla förövaren till polisen.

År 1979 kom FN:s konvention om avskaffandet av all diskriminering av kvinnor, den följdes 1993 av en deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor (UN Declaration on the Elimination of Violence against Women, 48/104).

I denna framhåller generalförsamlingen att våld mot kvinnor är ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män och att våldet är en mekanism som tvingar kvinnor till underordning. Deklarationen grundar sig på FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948.

Våld mot kvinnor i nära relationer har uppmärksammats allt mer under de senaste decennierna. När kvinnorörelsen växte fram under sjuttioalet synliggjordes också det svåra hot mot kvinnors hälsa som våldet utgör. Den fråga som betraktats som en privatsak blev politisk.

Särskilt utsatta grupper

Det kan förefalla missvisande att generellt utpeka kvinnor som en särskilt riskutsatt grupp. Men då våld och övergrepp mot kvinnor mestadels sker i hemmet av en nära anhörig eller bekant, och inte som många tror utomhus och av en okänd blir begreppet relevant. Att hemmet inte kan vara ens fredade borg är mycket traumatiserande för alla kvinnor.

Våld och övergrepp mot kvinnor i nära relationer kännetecknas inte sällan av ett systematiskt förtryck av kvinnan som person. Övergreppen kan bestå av såväl fysiskt, psykiskt och sexuellt våld som av skadegörelse och inbrott. Det grundläggande är missbruket av makt och den ena personens kontroll över den andra. Denna typ av kontroll kan bestå av beteenden som i sig inte är brottsliga men som innebär en begränsning av den utsattes frihet och personliga integritet. Den kan röra sig om manipulation, verbalt skymfande, frihetsberövande, begränsande av kontakt med släkt och vänner, öppnande av privat post, avlyssnande av telefonsamtal, kontroll och tillbakahållande av pengar samt att utnyttja andra människor, både vuxna och barn, för att öka offrets eftergivenhet.

Att vara utsatt för våld i nära relation blir ofta än mer traumatiserande för kvinnor som har fysiska eller psykiska funktionshinder. Det gäller även äldre kvinnor, särskilt om de levt länge i våldsrelationer.

Detta förhållande gäller även kvinnor som lever i samkönade relationer eftersom det finns mycket fördomar kring homosexualitet också hos den personal som möter utsatta kvinnor. En annan särskilt utsatt grupp är kvinnor med drogproblem.

Nyligen invandrade kvinnor kan också vara särskilt utsatta.. Ofta är dessa kvinnor isolerade på grund av språksvårigheter. De når inte av samhällsinformation och har många gånger ett svagt eget socialt nätverk.

Unga människor som växer upp i slutna familjesystem med en annan syn på familj och relation mellan könen, och som kan hamna i ett dilemma om de själva vill leva i enlighet med andra principer är även de en särskilt utsatt grupp. Även gravida kvinnor är att betrakta som särskilt utsatta. Att en kvinna blir gravid är inget skydd mot misshandel, graviditeten kan snarare vara det som framkallar våldet.

Insatser

Åtgärder för att förebygga våldet och dess konsekvenser behöver vidtas i skilda sammanhang och på olika nivåer. De bör riktas till såväl drabbade, barn, förövare, personer som yrkesmässigt möter problemen, som till allmänheten. Insatserna kan inriktas på att förhindra att våld överhuvudtaget används i nära relationer eller på att våldshandlingar inte ska upprepas. På strukturell nivå handlar det om att förändra de förutsättningar som skapar och bevarar våldet, exempelvis patriarkala strukturer, ojämlika maktförhållanden mellan könen, negativa attityder mot kvinnor och glorifiering av våld.

För att en förändring ska komma till stånd måste många olika aktörer ta sitt ansvar och **bilda en kedja med höjd medvetenhet och kompetens**.

Om arbetet att motverka våld mot kvinnor i nära relationer ska nå framgång behöver maktfördelningen mellan könen synliggöras och förändras i riktning mot minskad ojämställdhet. Det handlar också om attitydförändringar i vid bemärkelse och om att ta avstånd från alla former av kränkningar och övergrepp. Maktmissbruk i relationer kan också förebyggas i arbete med att påverka barns och ungas självkänsla och förmåga till empati. Deras föreställningar om kvinnlig och manligt och relationen mellan könen bör också påverkas. Hit hör det arbete som görs i förskola, skola och fritidsverksamheter när det gäller värderingsfrågor, kamratstöd, konflikthantering med mera.

Att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer kan vara att förbereda ungdomar för framtida nära relationer. Därför är det viktigt med insatser som ökar förutsättningarna för att unga

kvinnor och män ska utveckla en trygg identitet, god självkänsla, förmåga till empati, kommunikation och goda relationer.

Ett tämligen nytt inslag i arbetet för kvinnofrid är initiativ till debatt och attitydpåverkan män emellan och att män i organiserad form tar avstånd till våld mot kvinnor. Samtal män emellan om dessa frågor, till exempel på arbetsplatser, i idrottsföreningar och under värnplikten kan bidra till att kunskapen och medvetenheten ökar. En grund till avståndstagande från våld kan också läggas genom insatser som direkt riktar sig till unga pojkar.

Barn och Unga

Att arbeta förebyggande för kvinnofrid handlar till stor del om att ge barn och unga förutsättningar att bygga upp såväl självrespekt som respekt för andra. Det gäller att fördjupa skolans jämställdhetsarbete och att påverka attityder och värderingar som grund för jämställdhet i relationer. Såväl flickor som pojkar måste få lära sig att uttrycka känslor och värna om sin integritet. I skolan måste man ifrågasätta snäva föreställningar om vad som är kvinnligt och vad som är manligt.

Därför ska:

- varje förskola, skola och fritidsgård ha nolltolerans mot trakasserier och könsmobbing
- varje förskola, skola och fritidsgård i nära samverkan med föräldrar och andra berörda aktörer upprätta en handlingsplan för ökad jämställdhet
- varje förskola, skola och fritidsgård ha tillgång till genuspedagog
- samtliga personal på varje förskola, skola och fritidsgård fortlöpande få utbildningar och information om våld i nära relationer och i jämställdhetsfrågor
- samtliga personal inom socialtjänstens verksamheter som vänder sig till barn och ungdomar fortlöpande få utbildningar och information om våld i nära relationer och i jämställdhetsfrågor
- elevvårdspersonal utveckla rutiner för att öka uppmärksamheten och ställa frågor om relationsvåld
- varje elev i år 6-9 erbjudas deltagande i tjej- respektive killgrupp via fritidsgårdar och föreningslivet

Ansvar: Respektive förvaltning har det övergripande ansvaret, operativt ansvar har respektive enhetschef.

Varje enhet ska följa upp och utvärdera sin egen verksamhet kontinuerligt. Kommunstyrelsen följer årligen upp insatserna i samband med årsredovisningen.

Vuxna

Det faktum att många kvinnor lever med våld, hot och kränkningar är ett omfattande folkhälsoproblem med stort lidande och svåra personliga konsekvenser för alla inblandade. Att uppmärksamma detta är en angelägen uppgift, inte minst för hälso- och sjukvården. Många kvinnor som kommer i kontakt med hälso- och sjukvården gör det vid graviditet eller genom företagshälsovård. Med ökad lyhördhet och insiktsfullt bemötande kan personalen upptäcka mer av det dolda våldet mot kvinnor. En ökad medvetenhet är viktig inom både företagshälsovård och mödrhälsövård och familjecentraler.

Därför ska

- kommunens personal på familjecentraler fortlöpande få utbildning och information om våld i nära relationer och i jämställdhetsfrågor

- kommunens personal på familjecentraler utveckla rutiner för att öka uppmärksamheten och ställa frågor om relationsvåld
- familjecentraler och förskolor stimulera bildandet av lokala nätverk utifrån brukarnas behov
- personal på kommunhälsan utveckla rutiner för att öka uppmärksamheten och ställa frågor om relationsvåld
- personal inom äldreomsorgen och socialtjänsten fortlöpande få utbildning och information om våld i nära relationer och jämställdhetsfrågor
- personal inom äldreomsorgen och socialtjänsten utveckla rutiner för att öka uppmärksamheten och ställa frågor om relationsvåld

Ansvar: Respektive förvaltning har det övergripande ansvaret, operativt ansvar har respektive enhetschef.

Varje enhet ska följa upp och utvärdera sin egen verksamhet kontinuerligt. Kommunstyrelsen följer årligen upp insatserna i samband med årsredovisningen.

Att uppmärksamma våld mot kvinnor i nära relationer i samhället för övrigt

Våld i nära relationer svarar för en hel del sjukskrivningar och skapar problem för såväl den enskilde som andra medarbetare på arbetsplatsen. Att på arbetsplatserna uppmärksamma effekterna av våld i nära relationer borde vara av intresse för både arbetsgivare och fackliga organisationer. Synliggörs frågan och arbetsgivarens avståndstagande från våld i nära relationer är tydligt och klart underlättar det för den utsatta och det befrämjar också en kontinuerlig debatt i frågan.

Därför ska

- det finnas anslag på kommunala verksamhetsställen om var man kan söka hjälp
- kommunens personaltidning årligen rapportera om frågan
- kommunen på olika sätt stimulera arbetsplatser och ideella föreningar till att upprätta handlingsprogram och insatser för att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer.
- kommunen i sin roll som arbetsgivare söka samarbete med fackliga organisationer för gemensamma insatser inom området
- kommunen i sina olika verksamheter söka samverka med andra offentliga och privata aktörer för gemensamma insatser och opinionsbildning

Ansvar: Respektive förvaltning har det övergripande ansvaret, operativt ansvar har respektive enhetschef.

Varje enhet ska följa upp och utvärdera sin egen verksamhet kontinuerligt. Kommunstyrelsen följer årligen upp insatserna i samband med årsredovisningen.

Uppdrag till berörda nämnder och styrelser

- Berörda nämnder och styrelser ska ta fram åtgärdsplaner för insatsområdet. Arbetet ska redovisas i årsredovisningen
- I årsredovisningen ska en särredovisning på antalet deltagare i tjej – respektive

killgrupp presenteras